

მომეძებული ძეგნიკური საფრთხის მქონე საწარმოებში დასაქმებულთა შრომის დაცვისა და უსაფრთხოების სამართლებრივი საკითხები

დავით ომსარაშვილი

სამართლის მაგისტრი, ადვოკატი

გიორგი გ. თუმანიშვილი

სამართლის დოქტორი, პროფესორი,
ევროპის აკადემია (საქართველო),
მასარიკის უნივერსიტეტი (ჩეხეთი),
სამართლის მეცნიერთა კავშირის წევრი

საკვანძო სიტყვები: გარემო, უფლება, ჯანმრთელობა

ღირსეული სამუშაო უნდა იყოს უსაფრთხო სამუშაო¹
ხუან სომასია

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის გენერალური დირექტორი

ყველას აქვს შრომის უფლება, სამუშაოს თავისუფალი არჩევის,
შრომის სამართლიანი და დაცული სამუშაო პირობების ქონის უფლება²

საქართველოს შრომის კოდექსით დასაქმებულებს ენიჭებათ უსაფრთხო და ჯანსაღი სამუშაო გარემოს ქონის უფლება.³ ამ უფლების რეალიზება ზოგჯერ საერთოდ ვერ, ხოლო ხშირად ხარვეზებით ხორციელდება.

1 ILO's report – Decent work/safe work (2005). (2016). *Ohsa.org.mt*. Retrieved 26 March 2016, from [http://ohsa.org.mt/Home/UsefulInformation/Reports/ILO%E2%80%99sreportDecent-worksafework\(2005\).aspx](http://ohsa.org.mt/Home/UsefulInformation/Reports/ILO%E2%80%99sreportDecent-worksafework(2005).aspx)
2 ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, მუხლი 23.(3).
3 საქართველოს შრომის კოდექსი (2016 წლის 1 აპრილის მდგომარეობით), მუხლი 35, უსაფრთხო და ჯანსაღი სამუშაო გარემოს უფლება, ტექსტი ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1155567#!>

საქართველოში შსს-სა და პროფკავშირების ერთობლივი მონაცემებით,⁴ 2010 წელს სამუშაოს შესრულებისას 168 ადამიანი დაშავდა, 21 კი დაიღუპა, 2011 წელს დაშავდა 51 ადამიანი, 21 კი გარდაიცვალა, 2012 წელს დაშავდა – 118, ხოლო გარდაიცვალა – 29. 2013 წელს სამსახურებრივი მოვალეობისას დაიღუპა 30 ადამიანი, 42 კი დაშავდა. რაც შეეხება 2014 წელს, სამუშაო პროცესის დროს 41 ადამიანი გარდაიცვალა, 66 კი დაშავდა.

ყოველწლიურად სამუშაოსთან დაკავშირებული უბედური შემთხვევების ან დაავადებების გამო მსოფლიოში ორ მილიონამდე ადამიანი იღუპება.⁵ ეკონომიკის თვალსაზრისით, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის გათვლებით პროფესიული დაავადებებისა და სამუშაო ადგილებზე უბედური შემთხვევების შედეგად მსოფლიოს მთლიანი შიდა პროდუქტის ყოველწლიური დანაკარგი 4%-ს შეადგენს.⁶

მნიშვნელოვანია, რომ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის შექმნისთანავე აღნიშნული თემა იყო ერთ-ერთი ძირითადი განსახილველი საკითხი და ამ პრობლემასთან ბრძოლა დღესაც რჩება ორგანიზაციის ფუნდამენტურ მიზნად. როგორც წესი, კანონმდებლობა შრომის უსაფრთხოების შესახებ ძალზე ფართო და დეტალურია. აღნიშნული საკითხი აუცილებლად ამომ-

წურავად უნდა იქნეს დარეგულირებული იმისათვის, რომ თვითნებობისა და სხვისი სიცოცხლის გაუმართლებლად გარისკვის შესაძლებლობა არ მიეცეს დამსაქმებელს.

სამწუხაროდ, გარდა შრომის კოდექსში არსებული მუხლისა (35), რომლის მიხედვითაც დამსაქმებელი ვალდებულია, უზრუნველყოს დასაქმებული სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის მაქსიმალურად უსაფრთხო სამუშაო გარემოთი, ასევე იგი ვალდებულია, გონივრულ ვადაში მიაწოდოს დასაქმებულს მის ხელთ არსებული სრული, ობიექტური და გასაგები ინფორმაცია ყველა იმ ფაქტორის შესახებ, რომლებიც მოქმედებს დასაქმებულის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობაზე ან ბუნებრივი გარემოს უსაფრთხოებაზე. ასევე განაწესის, რომლის მიხედვითაც დამსაქმებელი ვალდებულია, დანერგოს შრომის უსაფრთხოების უზრუნველყოფი პრევენციული სისტემა და დროულად მიაწოდოს დასაქმებულს სათანადო ინფორმაცია შრომის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული რისკებისა და მათი პრევენციის ზომების, აგრეთვე საფრთხის შემცველ ალტერნატივებსთან მოპყრობის წესების შესახებ, აუცილებლობის შემთხვევაში უზრუნველყოს დასაქმებული პერსონალური დამცავი ალტერნატივით, სახიფათო მონაცემები ტექნოლოგიურ პროგრესთან ერთად დროულად შეცვალოს უსაფრთხოთი ან ნაკლებად სახიფათოთი, მიიღოს ყველა სხვა გონივრული ზომა დასაქმებულის უსაფრთხოებისათვის და მისი ჯანმრთელობის დასაცავად.⁷ შრომის უსაფრთხოების კუთხით საქართველოს კანონმდებლობა ძალიან ღარიბია. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ საკმაოდ დიდი ხნის მანძილზე არ არსებობდა შრომის ინსპექცია და ამ პრობლემასთან ბრძოლის ხელისუფლების ერთიანი პოლიტიკა. თუმცა 2012 წელს ძალაში შევიდა „პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის

4 რეზონანსი, (2015). შარშან სამუშაო პროცესის დროს 41 ადამიანი გარდაიცვალა. *Resonancedaily.com*. Retrieved 26 March 2016, from http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=5&id_artc=24383

5 თამაშის წესები – მოკლე შესავალი შრომის საერთაშორისო ნორმებში., შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია; შესწორებული რედაქცია 2009: შსო., უსაფრთხოება ციფრებში: სამუშაო ადგილებზე უსაფრთხოების დაცვის გლობალური კულტურის მაჩვენებლები (ქენევა, პროგრამა InFocus/ უსაფრთხო შრომა, 2003). ელექტრონული ფორმით ხელმისაწვდომია აქ: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_226313.pdf ISBN 978-92-2-822182-4 (ნაბეჭდი გამოცემა) ISBN 978-92-2-822183-1 (ვებ-გამოცემა pdf) ასევე ხელმისაწვდომია ინგლისურ ენაზე: /RulesoftheGame. Brief Introduction to International Labour Standards, Geneva, International Labour Office, Revised edition 2009/ ISBN 978-92-2-122182-1 (ნაბეჭდი გამოცემა) ISBN 978-92-2-122183-8 (ვებ-გამოცემა pdf) პირველი გამოცემა 2005 წ. შესწორებული რედაქცია 2009 წ.

6 იქვე.

7 საქართველოს შრომის კოდექსი (2016 წლის 1 აპრილის მდგომარეობით), მუხლი 35, უსაფრთხო და ჯანსაღი სამუშაო გარემოს უფლება, ტექსტი ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1155567#!>

კოდექსი“, რომელშიც ასევე მოქცეულია მომეტებული ტექნიკური საფრთხის შემცველი საწარმოების უსაფრთხოების მარეგულირებელი ნორმები.⁸

ასევე შეიქმნა ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სისტემაში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – ტექნიკური და სამშენებლო ზედამხედველობის სააგენტო,⁹ მიუხედავად ამისა, მრავალი განსახილველი, პრობლემური საკითხი ჯერ კიდევ მოუგვარებელია. წარმოდგენილ კვლევაში დეტალურად შევხებით იმ საკანონმდებლო ცვლილებებს, რომლებიც განხორციელდა განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით არსებულ/მარეგულირებელ სამართალმდგომარეობებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველო არ არის მიერთებული შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის არც ერთ კონვენციას, რომლებიც შრომის უსაფრთხოებას და სამუშაო გარემოს შეეხება. (მაგალითად, როგორებიცაა: შრომის უსაფრთხოებისა და ჰიგიენის ხელშემწყობი ჩარჩოს სისტემის შესახებ კონვენცია, 2006 წლის (№187)¹⁰; სამშენებლო სფეროში შრომის უსაფრთხოებისა და ჰიგიენის შესახებ კონვენცია, 1988 წლის (№167)¹¹ და ა.შ. ასე რომ, გახშირებული უბედური შემთხვევების მიზეზი სხვა ობიექტურ თუ სუბიექტურ მიზეზებთან ერთად, შეიძლება ითქვას, რომ ასევეა მოცემული სფეროს მოუწესრიგებელი

საკანონმდებლო ბაზა, რაც დამსაქმებელს შესაძლებლობას აძლევს, არ შეასრულოს მასზე დაკისრებული ვალდებულებები: „უზრუნველყოს დასაქმებული სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის მაქსიმალურად უსაფრთხო სამუშაო გარემოთი ანდა გონივრულ ვადაში მიაწოდოს დასაქმებულს მის ხელთ არსებული სრული, ობიექტური და გასაგები ინფორმაცია ყველა იმ ფაქტორის შესახებ, რომლებიც მოქმედებს დასაქმებულის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობაზე ან ბუნებრივი გარემოს უსაფრთხოებაზე.“¹²

აღსანიშნავია ასევე ის გარემოება, რომ საქართველო ევროპის სოციალური ქარტიის მესამე მუხლს¹³ სავალდებულოდ შესასრულებლად არ აღიარებს. მოცემულ მუხლში სწორედ უსაფრთხო და ჰიგიენური სამუშაო პირობებით სარგებლობის უფლებაზეა საუბარი. ამ მუხლით ქარტიაზე ხელშემკვერელი მხარეები ვალდებულებას იღებენ უსაფრთხო და ჰიგიენური სამუშაო პირობების სარგებლობის უფლების ეფექტური განხორციელების მიზნით, დასაქმებულთა და დამსაქმებელთა ორგანიზაციებთან კონსულტაციების გზით: „უზრუნველყონ შრომის უსაფრთხოების, სამუშაო ჰიგიენისა და შრომითი გარემოს შესახებ შესაბამისი ეროვნული პოლიტიკის ფორმულირება, განხორციელება და პერიოდული გადახედვა, ამ პოლიტიკის ძირითადი მიზანია შრომის უსაფრთხოებისა და ჰიგიენის გაუმჯობესება და ავარიებისა და ჯანმრთელობის დაზიანების თავიდან აცილება, შრომით გარემოში არსებული საფრთხის მინიმიზაციის გზით მიიღონ უსაფრთხოებისა და ჰიგიენის დაცვასთან დაკავშირებული ნორმები; დააწესონ ზედამხედველობა ასეთი ნორმების შესრულებაზე; ხელი შეუწყონ პრევენციული და საკონსულტაციო ფუნქციების მქონე შრომითი ჰიგიენის სამსახურების განვითარებას.“¹⁴

8 პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსის ტექსტი ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1659419>
9 იხ. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს ოფიციალური ვებ გვერდი <http://www.economy.ge/ge/minister/ministris-moadgile-327/technical-and-constructions-supervision-agency> ნანახია 03.2016, ასევე ტექნიკური და სამშენებლო ზედამხედველობის სააგენტოს ვებ გვერდი <http://www.tacsa.gov.ge>
10 *Convention C187 – Promotional Framework for Occupational Safety and Health Convention, 2006 (No. 187)*. (2016). *Ilo.org*. Retrieved 26 March 2016, from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312332
11 *Convention C167 – Safety and Health in Construction Convention, 1988 (No. 167)*. (2016). *Ilo.org*. Retrieved 26 March 2016, from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312312

12 საქართველოს შრომის კოდექსი, მუხლი 35.
13 ევროპის სოციალური ქარტია; (შესწორებული) სტრასბურგი 3.V.1996; რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის 2005 წლის 1 ივლისის N 1876 – რს დადგენილებით.
14 ევროპის სოციალური ქარტია; (შესწორებული) სტრასბურგი 3.V.1996; რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის 2005 წლის 1 ივლისის

დ. ომსარაპაშვილი, გ. თუშანაშვილი

დასაქმებულთა შრომის უსაფრთხოების დაცვისა და გაძლიერებისთვის საჭიროა სამხრეთი ვალდებულებების გამოკვეთა და, მეორე მხრივ, სახელმწიფოების პრევენციული მიდგომა, საზოგადოებაში კულტურის ჩამოყალიბება, რათა მიგნებულ იქნეს დასაქმებულთა უსაფრთხოებისა და დაცვის მექანიზმების გრძელვადიანი და ფართომასშტაბიანი გზები.

შრომის უსაფრთხოება სამართლის მეცნიერებისთვის – ეს არის საკანონმდებლო აქტების ერთობლიობა, რომლებიც უზრუნველყოფენ შრომის პროცესში ადამიანის ჯანმრთელობის, შრომისუნარიანობის შენარჩუნებას და უსაფრთხოების დაცვას მოსალოდნელი დაავადებებისგან და ტრავმებისგან.

თითქმის ყველა სამუშაო შეიცავს გარკვეულ რისკს ადამიანის ჯანმრთელობის დაზიანების კუთხით, თუმცა წარმოდგენილ კვლევაში განვიხილავთ ე.წ. მომეტებული საფრთხის მქონე საწარმოების უსაფრთხოების საკითხებს. საუბარი გვექნება სხვა ქვეყნების გამოცდილებასა და საერთაშორისო ნორმებზე როგორი უნდა იყოს კანონმდებლობა და რა ღირს (დაუჯდება) სახელმწიფოს და საწარმოს დასაქმებულის უსაფრთხოება?

კვლევაში გამოყენებული თერმინების შეხახვა*:

სამუშაო ადგილი – დასაქმებულთა მუდმივი ან პერიოდული ყოფნის ადგილი, რომელიც საჭიროა საწარმოო პროცესების ჩატარებისა და მათზე დაკვირვებისთვის.^{15**}

N 1876 – რს დადგენილებით.

* ნაშრომში გამოყენებული ტერმინები ზოგ შემთხვევაში სცდება (სიტყვასიტყვით) გამოყენებას მოქმედ ნორმატიულ აქტებში (ზოგ შემთხვევაში კი მოქმედი ნორმატიული აქტები საერთოდ არ იცნობენ მოცემულ ტერმინებს), ამიტომ ტექსტის ადეკვატური აღქმა-გააზრებისათვის აუცილებლად მიგვაჩნია ტერმინთა იმ ზუსტი შინაარსის განსაზღვრა, რა შინაარსითაც ისინი გამოყენებულნი არიან მოცემულ ტექსტში.

15 ჩხეიძე ლ., ჯვარელია ნ., 2009. „საწარმო სანიტარია და შრომის ჰიგიენა“; საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი.

** უნდა ითქვას, რომ ეს განმარტება არ არის

კონკრეტული ადგილი, სადაც დასაქმებული და სხვა პირ(ებ)ი უშუალოდ ასრულებენ თავის სამუშაოს.

სამუშაო მარეგულირებელი/სივრცე – სამუშაო ადგილი თავისი ნებისმიერი ფიზიკური, ქიმიური, ფსიქოლოგიური, ბიოლოგიური, ფიზიოლოგიური და სხვა ფაქტორებით, რომლებსაც თანამშრომელი ექვემდებარება, როდესაც ასრულებს მასზე დაკისრებულ საქმიანობას; ესე იგი, სამუშაო გარემოსათვის კონკრეტული ფიზიკური საზღვრების დადგენა ძალზე ძნელია, რადგან იგი შეიძლება ცვალებადი იყოს. *საინტერესოა, რომ ამ მხრივ სინგაპურის კანონი „WORKPLACE SAFETY AND HEALTH ACT“¹⁶ უფრო შორსაც მიდის და თვითდასაქმებული პირის სამუშაო გარემოსაც არეგულირებს.* ტერმინში ასევე მოიაზრება ყველა სამუშაო ადგილისა და მასთან დაკავშირებული ტერიტორიის ერთობლიობა, სადაც დასაქმებულები და სხვა პირ(ებ)ი იმყოფებიან/გადაადგილდებიან სამსახურებრივი დანიშნულებით და რომლებიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ არიან დამქირავებლის კონტროლის ქვეშ.

იქიდან გამომდინარე, რომ ადამიანის სიცოცხლისა და უსაფრთხო სამუშაო გარემოს ქონის უფლება ერთ-ერთი ფუნდამენტური უფლებაა, საჭიროა შემუშავდეს სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულების პროცესში დასაქმებულთა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის შენარჩუნების სისტემა, რომელიც თავის თავში მოიცავს სამართლებრივ, ორგანიზაციულ-ტექნიკურ, სანიტარულ და სოციალ-ეკონომიკურ ღონისძიებებს. ამ ღონისძიებების ერთობლიობას, შესაძლოა, ეწოდოს შრომის დაცვისა და უსაფრთხოების ტექნიკა.

16 ამომწურავი. სამუშაო ადგილი არის ადგილი, სადაც დასაქმებულს უწევს ყოფნა გეგმიური ან არაგეგმიური შრომითი სამუშაოს შესრულებისას. WORKPLACE SAFETY AND HEALTH ACT; (CHAPTER 354A); (Original Enactment: Act 7 of 2006); REVISED EDITION 2009; (31st July 2009). <http://statutes.agc.gov.sg/aol/search/display/view.w3p;page=0;query=CompId:b-f57dbec-f1a0-451c-8d71-9e1a341b22d3;rec=0> ნანახია /; 11/12/13.

შრომის უსაფრთხოება და ჯანმრთელობის დაცვა – სამუშაოს ნეგატიური ასპექტებისგან დასაქმებულთა და სამუშაო სივრცეში მყოფი სხვა პირების სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და ფუნქციონალური შესაძლებლობების დაცვის სისტემა, რომელიც ქმნის პირობებს ჯანსაღი და ღირსეული საქმიანობისთვის და რომელიც მოიცავს სამართლებრივ, სოციალურ-ეკონომიკურ, საორგანიზაციო-ტექნიკურ, სანიტარულ-ჰიგიენურ, სამკურნალო-პროფილაქტიკურ, სარეაბილიტაციო და სხვა ღონისძიებებს.

საფრთხე – მანქანა-დანადგარების, მასალების, ნივთიერებების, სამუშაო მეთოდების, გარემო პირობების ან შრომის ორგანიზების თავისებურებები, რომლებმაც შეიძლება გამოიწვიოს დასაქმებულ(ებ)ის ან სხვა პირ(ებ)ის დაზიანება, დაავადება ან ჯანმრთელობის სხვა პრობლემები.

რისკი – დასაქმებულ(ებ)ისთვის ან სხვა პირ(ებ)ისათვის ჯანმრთელობის ან სხვაგვარი ზიანის მიყენების ალბათობა და მოსალოდნელი შედეგების ხარისხი.

მოქმედი ტერმინი – საფრთხე – ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის ხელყოფის მაღალი ალბათობა, საწარმოო საშიშროება.

საწარმოო საშიშროება – დასაქმებულის ჯანმრთელობაზე საშიში და მავნე ზემოქმედების შესაძლებლობა. შრომის პირობები საწარმოო ფაქტორთა ერთობლიობაა, რომლის ინტეგრირებული მაჩვენებელია დასაქმებულთა ჯანმრთელობის მდგომარეობა.¹⁷

ერთმანეთისგან განასხვავებენ მავნე და საშიშ საწარმოო ფაქტორებს. მავნე ფაქტორი – რომელმაც, შესაძლოა, ჯანმრთელობის დაზიანება გამოიწვიოს და საშიში ფაქტორი, რომელმაც, შესაძლოა, სიკვდილი გამოიწვიოს. თუმცა ეს დაყოფა პირობითია, რადგან, როგორც წესი, უსაფრთხოების ერთმა და იმავე დარღვევამ, შესაძლოა, გამოიწვიოს ორივე შემთხვევა. მაგალითად: საწარმოში გამოყოფილმა

მტვერმა ადამიანის ფილტვებში მოხვედრისას, შესაძლოა, გამოიწვიოს მისი დაავადება, ხოლო თვალში მოხვედრისას – მისი დასახიჩრება ან სიკვდილი.¹⁸

პროფესიული მავნეობანი რამდენიმე ჯგუფად იყოფა. ესენია:

ფიზიკური ფაქტორები – ვიბრაცია, ხმაური, ატმოსფერული წნევა, არახელსაყრელი მიკროკლიმატი და სხვა.

ქიმიური ფაქტორები – სამრეწველო და სასოფლო-სამეურნეო მხამები;

ბიოლოგიური ფაქტორები – ინფექცია, პარაზიტები, სოკოები.

პროფესიულ მავნეობას მიაკუთვნებენ ასევე ადამიანის ორგანიზმის გადატვირთვას და დაძაბვას.

საქართველოს კანონი „ტექნიკური საფრთხის კონტროლის შესახებ“, რომელიც ამჟამად ძალადაკარგულია, ტექნიკურ საფრთხეს შემდეგნაირად განმარტავდა: „საფრთხე, რომელსაც შეიცავს სამოქალაქო ბრუნვაში არსებული ობიექტი, ასევე მის შექმნასა და ექსპლუატაციასთან დაკავშირებული პროცესი, რომლის წარმოება, მშენებლობა, შენახვა, ტრანსპორტირება, ბრუნვა, გამოყენება და განადგურება შეიცავს ნგრევის, აფეთქების, ემისიისა და ინტოქსიკაციის საფრთხეს და წარმოადგენს მომეტებულ რისკს ადამიანის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, საკუთრებისა და გარემოსათვის;“ იმავენაირად განმარტავს ამ ტერმინს ამჟამად მოქმედი პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსი.¹⁹

სიტყვა-ტერმინი „**მომეტებელი**“ თავის თავში მოიცავს მაღალ რისკს. რისკი, განსახილველ შემთხვევაში, ეს არის არასასურველი შედეგის ალბათობა. ე.ი. მაღალი რისკი პირდაპირპროპორციულია

17 ჩხეიძე ლ., ჯვარელია ნ., 2009. „საწარმოო სანიტარია და შრომის ჰიგიენა“; საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის გამომცემლობა; თბილისი.

18 ჩხეიძე ლ., ჯვარელია ნ., 2009. „საწარმოო სანიტარია და შრომის ჰიგიენა“; საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის გამომცემლობა; თბილისი.

19 საქართველოს კანონი პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსი: ძალაშია 2012 წლის 8 მაისიდან: მუხლი 15.

არასასურველი შედეგის დადგომის ალბათობასთან. არასასურველი შედეგი კი შეიძლება იყოს ობიექტის ნგრევა, რღვევა, აფეთქება ან ემისია, რომელიც ინვესტს ადამიანის ინტოქსიკაციას, მისი სიცოცხლის მოსპობას ან ზიანს აყენებს ადამიანის ჯანმრთელობას, გარემოს და მატერიალურ ფასეულობებს.

საქართველოს მთავრობის დადგენილების შესაბამისად,²⁰ ობიექტები დაიყო რისკების სხვადასხვა კატეგორიების მიხედვით იმის გათვალისწინებით, თუ დროის რა პერიოდში ხორციელდება საწარმოს გეგმიური ტექნიკური ინსპექტირება. მაგალითად, ობიექტები, რომელთა გეგმიური ტექნიკური ინსპექტირება ხორციელდება ყოველ მეხუთე წელს, განეკუთვნება I რისკის კატეგორიას, ობიექტის, რომლისაც ხორციელდება ყოველ მეოთხე წელს, განეკუთვნება II კატეგორიას და ა.შ. სულ ექვსი კატეგორიაა. რისკის მეექვსე კატეგორიაში შემავალი ობიექტები ყველაზე მაღალი რისკის მქონე საწარმოებია. ამ უკანასკნელთა განეკუთვნება შახტი და მალარო. მათი გეგმიური ტექნიკური ინსპექტირება უნდა განხორციელდეს ყოველ მეექვსე თვეს.

რისკზე დაფუძნებული მიდგომა ეფუძნება სამ ძირითად ასპექტს: რისკების გამოთვლას, კალკულაციას, რაოდენობრივ შეფასებას, ფულადი და სხვა სახის ზიანის ანალიზს, ალბათობისა და გვერდითი მოვლენების გამოთვლას. ნებისმიერი ქვეყნის მთავრობისა და საწარმოსათვის სამუშაო გარემოს რისკების ნულამდე დაყვანა, ალბათ, შეუძლებელია, მაგრამ შესაძლებელია მათი მაქსიმალურად შემცირება.

საქართველოს კანონმდებლობა მომეტებული ტექნიკური საფრთხის მქონე საწარმოს მოიხსენებდა, როგორც „საშიშ საწარმო ობიექტს“.²¹ აღნიშნული კანონის მიხედვით, საშიში საწარმო იყო ობიექტი,

20 საქართველოს მთავრობის დადგენილება; N173; 2013 წლის 10 ივლისი; ტექსტი ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1967275>

21 საქართველოს კანონი „საშიში საწარმო ობიექტების უსაფრთხოების შესახებ“ – ტექსტი ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29992>

სადაც მიმდინარეობდა „საშიში საქმიანობა“. „საშიში საქმიანობა“ კი გულისხმობდა ისეთ საქმიანობას, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს ავარია.²²

ამ ტერმინის შეცვლა მოქმედ კანონმდებლობაში, ვფიქრობთ, სწორი ნაბიჯია. ვინაიდან 21-ე საუკუნეში ყველაფერი უნდა გაკეთდეს იმისთვის, რომ არ არსებობდეს „საშიში საწარმოები“. ზოგიერთ საწარმოს, შესაძლოა, ჰქონდეს სხვა საწარმოებთან შედარებით მომეტებული ტექნიკური საფრთხე. შესაბამისად, ტერმინი „საშიში საწარმო“ თავიდანვე არასწორ მიდგომად გვევლინებოდა.

აქვე ორი სიტყვით შევხვით ტერმინს – **შრომის უსაფრთხოება**. ეს არის სამუშაო გარემოს ისეთი მდგომარეობა, რომლის დროსაც დასაქმებულზე სახიფათო საწარმოო ფაქტორების ზემოქმედების რისკები მინიმუმამდეა დაყვანილი. ტერმინში შრომის დაცვა წარმოდგენილი კვლევის ფარგლებში ჩვენ მოვიაზრებთ დასაქმებულთა უსაფრთხოების დაცვას სამუშაო გარემოში.

სიტყვა-ტერმინ დასაქმებულთან ერთად კვლევის ფარგლებში იდენტური მნიშვნელობით გამოყენებული იქნება ტერმინი – **მუშაკი/მომუშავე**, მართალია, ეს უკანასკნელი ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით არ გვხვდება საქართველოს მოქმედ შრომის კანონმდებლობაში, მაგრამ ამ ტერმინს იცნობს და იყენებს სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობა და არაერთი კონვენცია, ამ მიზნით არის განპირობებული ორივე ტერმინით აპელირება წარმოდგენილ კვლევაში

ისტორიული დისკურსი

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (ILO)²³ შექმნა და მისი მიდგომა შრომის უსაფრთხოების საკითხებზე პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ. საერთაშორისო საზოგადოებაში

22 იქვე.

23 დეტალურად ორგანიზაციის შესახებ ინფორმაცია ხელმისაწვდომია აქ: About the ILO. (2016). ilo.org. Retrieved 26 March 2016, from <http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/lang--en/index.htm>

აქტუალურობა შეიძინა ჰუმანიტარულმა, ეკონომიკურმა და პოლიტიკურმა მოსაზრებებმა, მათ შორის დასაქმებულთა უსაფრთხოების დაცვა იყო ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამოწვევა, რომელიც იმდროინდელი მსოფლიოს წინაშე იდგა. სწორედ ასეთი გარემო იყო მამოძრავებელი ძალა შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (შემდგომში ILO – ინგ. ან შსო – ქართ.) ჩამოყალიბებისათვის. ამ ორგანიზაციის კონსტიტუციის პრეამბულა ამტკიცებს ხელშემკვრელი მხარეების სურვილს, განამტკიცონ სამართლიანობა და ჰუმანურობა და დაამყარონ მსოფლიოში მშვიდობა.

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია შეიქმნა 1919 წელს, პირველი მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ. მისი სადამფუძნებლო დოკუმენტი ასახავს იმ რწმენას, რომ საყოველთაო მშვიდობა შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის ეფუძნება სოციალურ სამართლიანობას.²⁴ 1919 წლიდან შსო ქმნის და ავითარებს საერთაშორისო ნორმების სისტემას, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს მსოფლიო მოსახლეობის უფლებების განხორციელება, იმუშაონ თავისუფლების, თანასწორობის, დაცულობისა და ღირსების უზრუნველყოფის პირობებში. შრომის საერთაშორისო ნორმების შექმნის მიზანი არის ის, რომ ყველამ შეძლოს გლობალური ეკონომიკური ზრდით მიღებული სიკეთით სარგებლობა.²⁵

შსო-ს სხვა ფუნქციებთან ერთად, როგორებიცაა, მაგალითად, დასაქმებულთა იძულებით შრომასთან ბრძოლა, მშრომელთათვის სოციალური პოლიტიკის განსაზღვრა, პროფესიული ორიენტაციის და განვითარებაში ხელის შეწყობა და სხვა, ორგანიზაციის ერთ-ერთი უმთავრეს ფუნქციას წარმოადგენს მსოფლიოში დასაქმებულთა უსაფრთხო სამუშაო გარემოზე ზრუნვა. შსო-ს წესდება აყალიბებს პრინციპს, რომ აუცილებელია მუშაკთა დაცვა მათი დასაქმებით განპირობებული ავადმყოფობის, დაავადების,

ან ტრავმისგან.²⁶ სწორედ ამისათვის 2003 წელს შეიმუშავეს შრომის უსაფრთხოების და ჰიგიენაზე ზრუნვის სამოქმედო გეგმა, რომელიც მოიცავს შრომის დაცვის პრევენციული კულტურის დანერგვას, შესაბამისი ნორმების სრულყოფას და პოპულარიზაციას.²⁷

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციას მიღებული აქვს დაახლოებით 40-ზე მეტი სტანდარტი შრომის დაცვის საკითხებთან დაკავშირებით, შეიძლება ითქვას, რომ შსო-ს თითქმის პრაქტიკულად ყველა ნორმა პირდაპირ თუ ევენტუალურად ეხება შრომის უსაფრთხოებას ან/და ჰიგიენას.

ერთ-ერთი პირველი კონვენცია, რომელიც დასაქმებულის სამუშაო გარემოზე ზრუნვას შეეხებოდა, იყო 1964 წლის კონვენცია ჰიგიენის შესახებ (N120). აღნიშნული კონვენციის ამოცანას წარმოადგენდა სავაჭრო ორგანიზაციებსა, სანარმო-დანესებულებებსა და ადმინისტრაციულ სამსახურებში მომუშავე პირთა ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის შენარჩუნება მათ სამუშაო გარემოში ელემენტარული ჰიგიენის დაცვის გზით.²⁸ ამას შემდეგ მოჰყვა 1988 წლის სამშენებლო სფეროში შრომის უსაფრთხოებისა და ჰიგიენის შესახებ კონვენცია, 1995 წლის შახტებში შრომის უსაფრთხოებისა და ჰიგიენის შესახებ კონვენცია (N176)²⁹ და სხვა. სამწუხაროდ, უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველო არც ერთ ზემოხსენებულ კონვენციაზე მიერთებული არაა.

შსო ასევე გამოსცემს დარგობრივი პრაქტიკის ინსტრუქციებს, რომლებშიც არის პრაქტიკული მითითებები სახელმწიფო ორგანოებისთვის, დამსაქმებლებისა და დასაქმებულებისთვის. ეს ინსტრუქციები არ წარმოადგენს იურიდიულად სავალდებულო ძალის მქონდე დოკუმენტებს და მათი მიზანი

24 იქვე.
25 თამაშის წესები., შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია: შესწორებული რედაქცია 2009 წელი; ISBN 978-92-2-822182-4 .

26 თამაშის წესები., შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია: შესწორებული რედაქცია 2009 წელი; ISBN 978-92-2-822182-4.

27 იქვე.

28 *Convention C120 – Hygiene (Commerce and Offices) Convention, 1964 (No. 120).* (2016). *Ilo.org*. Retrieved 26 March 2016, from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312265

29 *Convention C176 – Safety and Health in Mines Convention, 1995 (No. 176).* (2016). *Ilo.org*. Retrieved 26 March 2016, from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C176

არ არის ეროვნული კანონმდებლობის ჩანაცვლება. ისინი უბრალოდ რეკომენდაციის ხასიათს ატარებენ.³⁰

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის კონვენციები და რეკომენდაციები საკმაოდ მოქნილია და ისინი მიზნად ისახავენ მსოფლიოში ერთანი პოლიტიკის შემუშავებას შრომითი გარემოს უსაფრთხოების ჩამოყალიბებისათვის. შრომითი გარემოს უსაფრთხოება აუცილებელია განმტკიცებული იყოს ქვეყნების შიდა კანონმდებლობებით, აქტებით, ცალმხრივი ან მრავალმხრივი ხელშეკრულებებით დასაქმებულსა და დამსაქმებელს შორის. შსო-ს არაერთი კონვენციის მიხედვით ქვეყნების შიგნით აუცილებლად უნდა არსებობდეს სახელმწიფო ორგანო, რომელიც ინსპექტირებას გაუწევს შრომის გარემოს, რომ არ მიეცეს დამსაქმებელს თვითნებობისა და დასაქმებულთა ჩავჯვრის შესაძლებლობა, რაც გამოხატული იქნება მათი არაადამიანური და სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში სამუშაო პირობებით. ქვეყნების შიდა (ლოკალურმა) კანონმდებლობამ, შესაძლოა, გაითვალისწინოს მომეტებული ტენიკური საფრთხის მქონე საწარმოთა ვალდებულება, ორგანიზაციის შიგნით შექმნან სტრუქტურული ერთეული, რომელიც გააკონტროლებს დასაქმებულთა შრომით გარემოს. ხოლო სახელმწიფო ორგანოს მიერ აღმოჩენილი დარღვევების შემთხვევაში პასუხისმგებლობა დაეკისროს სწორედ ამ სტრუქტურული ქვედანაყოფის ხელმძღვანელებსა და თანამშრომლებს.

საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკის შრომის კანონთა კრებით გათვალისწინებული შრომის დაცვა

2006 წლამდე, სანამ საქართველოში ძალაში შევიდოდა ახალი შრომის კოდექსი, 1978 წლიდან ჩვენს ქვეყანაში შრომითი

ურთიერთობები რეგულირდებოდა საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის შრომის კანონთა კრებით,³¹ თუმცა, რაღა თქმა უნდა, მასში უამრავი ცვლილება შეიტანეს მისი მიღების დღიდან ძალის დაკარგვამდე.

სამწუხაროდ, უნდა აღინიშნოს, რომ საბჭოთა შრომის კანონთა კრების XI თავი, რომელიც შრომის დაცვას შეეხება, უფრო ვრცელი და მრავლისმომცველია, ვიდრე დღევანდელ შრომის კოდექსში არსებული ჩანაწერები მშრომელთა უსაფრთხოების დაცვასთან დაკავშირებით. მაგალითად, შრომის კანონთა კრების 140-ე მუხლში საუბარი იყო შრომის დაცვის მოთხოვნათა შესრულებაზე საწარმოო შენობების, ნაგებობების და მონყობილობების მშენებლობისა და ექსპლუატაციის დროს. აღნიშნულ საკითხზე საქართველოს დღევანდელი შრომის კოდექსი არაფერს ამბობს. ჩვენ მიერ ზემოთ ნახსენები 140-ე მუხლის მიხედვით კი საწარმო შენობა-ნაგებობები, მონყობილობები, ტექნოლოგიური პროცესები შესაბამისობაში უნდა ყოფილიყო იმ მოთხოვნებთან, რომლებიც უზრუნველყოფენ შრომის ჯანსაღ და უსაფრთხო პირობებს. მანქანების, დაზვების და სხვა საწარმოო მონყობილობების პროექტები შექმნილი უნდა ყოფილიყო უსაფრთხოების ტექნიკისა და საწარმოო სანიტარიის მოთხოვნების შესაბამისად. შრომის კანონთა კრების 143-ე მუხლი კი არეგულირებდა მუშებისა და მოსამსახურეებისათვის ჩასატარებელ სავალდებულო ინსტრუქტაჟის წესებს, რომელთა მიხედვითაც საწარმოს ადმინისტრაციას ეკისრებოდა მუშათა და მოსამსახურეთა ინსტრუქტაჟი უსაფრთხოების ტექნიკის, საწარმო სანიტარიის, ხანძარსა და ალმდეგო დაცვისა და შრომის დაცვის სხვა წესების შესახებ.

კვლევის მიზნებისათვის მნიშვნელოვანია განვიხილოთ საბჭოთა შრომის კანონთა კრების 145 მუხლი (სახსრები შრომის დაცვის ღონისძიებებისთვის). ამ მუხლის

30 თამაშის წესები., შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია: შესწორებული რედაქცია 2009 წელი; ISBN 978-92-2-822182-4 გვ 57.

31 კრების ტექსტი ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30376>

მიხედვით, შრომის დაცვის ღონისძიებათა განხორციელებისათვის დადგენილი წესით სავალდებულო იყო გარკვეული სახსრებისა და საჭირო მასალების გამოყოფა. ამ სახსრების და მასალების ხარჯვა სხვა მიზნებისთვის კანონდარღვევას წარმოადგენდა. თუმცა არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ეს კანონი იწერებოდა მაშინ, როდესაც ყველა საწარმო სახელმწიფო საკუთრებაში იყო. ახლა კი, როდესაც საბაზრო ეკონომიკის პირობებში თითქმის ყველა საწარმოს კერძო სამართლის იურიდიული პირები ფლობენ, ძნელია მათ გარკვეული სახსრების გამოყოფა დაავალდებულო. მით უმეტეს, როდესაც ბიზნესი უმეტეს შემთხვევაში რისკიანია და, შესაძლოა, გარკვეულმა საწარმომ მოგება ვერ ნახოს. მაშინ როგორ გამოყოფს ის უსაფრთხოებისთვის ხარჯებს? ამ წესის შემოღება ხომ არ ჩააყენებდა ბიზნესმენებს ცუდ მდგომარეობაში? თუმცა ვფიქრობთ, რომ არსებობს სხვა გზებიც: სახელმწიფოს შესაძლებლობა აქვს, სავალდებულო სახსრების გამოყოფა მოგებიდან დააწესოს. მაგალითად, თითოეულმა საწარმომ თავისი მოგების გარკვეული პროცენტი შრომის დაცვის ღონისძიებებისთვის სავალდებულოდ გამოყოფს, რამაც, შესაძლებელია, გარკვეულწილად გამოიწვიოს ბაზარზე ფასების მატება.

მოქმედი სამართლებრივი რეგულირება

დღეისათვის მომეტებული ტექნიკური საფრთხის შემცველ საწარმოში დასაქმებულთა უსაფრთხოებას იცავს, პირველ რიგში, საქართველოს კონსტიტუცია, რომელსაც განამტკიცებს ასევე შრომის კოდექსის VIII თავი, რომლის მიხედვითაც დამსაქმებელი ვალდებულია, უზრუნველყოს დასაქმებული სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის მაქსიმალურად უსაფრთხო სამუშაო გარემოთი. თუმცა, აქ ჩნდება კითხვა: როგორ უნდა გავიგოთ, ესა თუ ის საწარმო უსაფრთხოა თუ არა?

მით უმეტეს, მაშინ, როდესაც გარკვეული სახის რისკი, შესაძლოა, ზოგიერთი ტიპის საწარმოსთვის ჩვეული და დაშვებული მოვლენა იყოს, ხოლო ზოგისთვის – საშიში. როდის და რა პერიოდში უნდა შემოწმდეს საწარმოს უსაფრთხოება? საჭიროა თუ არა მომეტებული ტექნიკური საფრთხის მქონე საწარმომ სახელმწიფოს რომელიმე ორგანოში გაიაროს რეგისტრაცია?

განსახილველ საკითხთან მიმართებით საქართველოში შრომის კოდექსის მუხლები ძალზე ზოგადია. სწორედ ამიტომ საჭიროა სპეციალური კანონი (ვინაიდან შრომის კოდექსში სპეციალური თავის დამატება საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით, შესაძლოა, გაუმართლებელი იყოს), რომელიც შრომის დაცვის საკითხებს უფრო დეტალურად მოაწესრიგებს პირობითი სახელწოდებით „საქართველოს კანონი შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“.

დღეისათვის მომეტებული ტექნიკური საფრთხის მქონე საწარმოებში დასაქმებულთა უსაფრთხოების დაცვა უნდა უზრუნველყოს პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსმა. ამ კოდექსის IV თავი მთლიანად ტექნიკური საფრთხის კონტროლს შეეხება და მისი მიზანია, დაარეგულიროს ასეთი ობიექტები და მასთან დაკავშირებული პროცესები, რომელთა წარმოება, მშენებლობა, მონტაჟი, შენახვა და სხვა სახის გამოყენება შეიცავს ნგრევის, აფეთქების, ემისიის და ინტოქსიკაციის შესაძლებლობას და არის მომეტებული რისკი ადამიანის სიცოცხლისა ან ჯანმრთელობისათვის, საკუთრებისა და გარემოსთვის. ამ კოდექსამდე აღნიშნული საკითხები ჯერ რეგულირდებოდა საქართველოს კანონით „საშიში საწარმოო ობიექტების უსაფრთხოების შესახებ“, ხოლო მისი გაუქმების შემდეგ საქართველოს კანონით „ტექნიკური საფრთხის კონტროლის შესახებ“. არსებულ (მოქმედ) კოდექსში³²

32 საქართველოს კანონი პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსი; ტექსტი ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1659419>

დ. ოსასარაშვილი, გ. თუშანაშვილი

არის ჩამოყალიბებული ტექნიკური და ზედამხედველობის სააგენტოს ფუნქციები და უფლებამოსილებებიც. ეს ორგანო არის საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სისტემაში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი, რომელიც სახელმწიფო მაკონტროლებელი ორგანოა და რომელიც ახორციელებს ობიექტების სახელმწიფო კონტროლსა და ზედამხედველობას.

ზღვრული ტექნიკური პარამეტრები, რომელთა მიხედვითაც ობიექტები ჩაითვლებიან მომეტებული ტექნიკური საფრთხის შემცველად, დგინდება ტექნიკური რეგლამენტით³³. ტექნიკური ინსპექტირების განხორციელების საფუძველი შეიძლება იყოს: ტექნიკური რეგლამენტით განსაზღვრული გეგმიური შემოწმება, ამის გარდა: საფუძვლიანი ეჭვის შემთხვევაში, შესაძლო საფრთხის შესახებ შეტყობინების საფუძველზე, ორგანოლექტიკური შეგრძნების საფუძველზე; ფორსმაჟორის შემთხვევაში; ავარიის შემთხვევაში; უბედური შემთხვევების დროს, რომელსაც მოჰყვა ადამიანის ჯანმრთელობის მნიშვნელოვანი დაზიანება ან სიკვდილი, ან სამშენებლო საქმიანობაზე სანებართვო პირობების შესრულების შემოწმებისას.³⁴

მაკონტროლებელი ორგანო შეუსაბამობის ხარისხს ადგენს რეგლამენტებსა და სანარმოების უსაფრთხოებას შორის. კანონი გამოყოფს სამი სახის შეუსაბამობას: არაარსებითს, არსებითს და კრიტიკულს. ამის მიხედვით განისაზღვრება, გაკეთდება უბრალო ჩანაწერი, დაეკისრება სანარმოს ჯარიმა თუ გამოიყვება ობიექტის მთლიანად ან მხოლოდ მისი ნაწილის ექსპლუატაციის შეჩერების შესახებ აქტი ინსპექტირებაზე უფლებამოსილი ორგანოს მიერ. შეუსაბამობის აღმოჩენის შემთხვევაში ტექნიკური და სამშენებლო ზედამხედველობის სააგენტო

გამოსცემს შესაბამის ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს.³⁵

როგორც ზემოთ ვახსენეთ, საქართველოს მთავრობის დადგენილების³⁶ შესაბამისად, ობიექტები დაიყო რისკების სხვადასხვა კატეგორიის მიხედვით, იმის გათვალისწინებით, თუ დროის რა პერიოდში ხორციელდება სანარმოს გეგმიური ტექნიკური ინსპექტირება. მაგალითად, ობიექტები, რომელთა გეგმიური ტექნიკური ინსპექტირება ხორციელდება ყოველ მეხუთე წელს, განეკუთვნება I რისკის კატეგორიას, ობიექტის, რომლისაც ხორციელდება ყოველ მეოთხე წელს, განეკუთვნება II კატეგორიას და ა.შ. სულ ექვსი კატეგორიაა. მეექვსე რისკის კატეგორიაში შემავალი ობიექტები ყველაზე მაღალი რისკის მქონე სანარმოებია. ამ უკანასკნელს განეკუთვნება შახტი და მაღარო. მათი გეგმიური ტექნიკური ინსპექტირება უნდა განხორციელდეს ყოველ მეექვსე თვეს.

დღევანდელ დღეს განსახილველ საკითხთან მიმართებით არსებული ჯარიმები საკმაოდ დაბალია, თუ გავითვალისწინებთ ამ ობიექტების შემოსავლიანობის ხარისხს. მაგალითად: საქართველოს კანონის პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსის შესაბამისად ობიექტის მფლობელის მიერ კარიერზე, მაღაროში, შახტში, ნავთობბაზაზე, მაგისტრალურ ნავთობსადენზე, მაგისტრალურ გაზსადენზე, ჰიდროენერგეტიკულ ნაგებობაზე მომხდარი ავარიის ან უბედური შემთხვევის შესახებ ტექნიკური და სამშენებლო ზედამხედველობის სააგენტოს დაუყოვნებლივ (24 საათის განმავლობაში) შეუტყობინებლობა გამოიწვევს დაჯარიმებას 1000 ლარით, ხოლო 72 საათის შეუტყობინებლობის გამო – 2000 ლარით.³⁷

33 რეგლამენტის ტექსტი ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1967275#DOCUMENT:1;>

34 საქართველოს კანონი პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსი – მუხლი 20; 2016 წლის დეკემბრის მდგომარეობით, ტექსტი ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1659419>

35 საქართველოს კანონი პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსი – მუხლი 19, მე-4 ქვეპუნქტი; 2013 წლის დეკემბრის მდგომარეობით.

36 საქართველოს მთავრობის დადგენილება; N173; 2013 წლის 10 ივლისი. https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_idmssearch&view=docView&id=1967275&lang=ge ნანახია: 2013/12/8.

37 საქართველოს კანონი პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსი., 2013 წლის დეკემბრის მდგომარეობით.

დასკვნა

შესწავლილი ქართული და უცხოური კანონმდებლობისა და გამოცდილების ანალიზის შედეგად შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ დასაქმებულთა შრომის უსაფრთხოების დაცვისა და გაძლიერებისთვის, ერთი მხრივ, აუცილებელია სამმხრივი ვალდებულებების გამოკვეთა, ხოლო, მეორე მხრივ, სახელმწიფოების პრევენციული მიდგომა, რაც, უპირველეს ყოვლისა, უკავშირდება შესაბამისი, სპეციალური სამართლებრივი რეგულაციების არსებობას.

კვლევაში დასმული საკითხების გადაჭრისათვის გადასადგმელ ნაბიჯებად ჩვენ გვევლინება:

1. აუცილებლად უნდა შეიქმნას სპეციალური კანონი, შრომის უსაფრთხოებისა და შრომითსამართლებრივი ურთიერთობებიდან გამომდინარე ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ, რომლის მიზანიც იქნება საბაზისო, ძირითადი მოთხოვნების და პრევენციული ღონისძიებების ზოგადი პრინციპების განსაზღვრა, რომლებიც უკავშირდება სამუშაო ადგილზე შრომის უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დაცვის საკითხებს, სამუშაო ადგილზე არსებულ და მოსალოდნელ რისკებს, უბედური შემთხვევებისა და პროფესიული დაავადებების თავიდან აცილებას. ამასთან, აუცილებლად უნდა შეიქმნას ნორმატიული აქტი, რომელიც დაადგენს და ასევე სამართლებრივად დაარეგულირებს სამუშაო სივრცეში უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დაცვის მინიმალურ მოთხოვნებს, რომელთა უგულებელყოფაც არ შეეძლება დამსაქმებელს. ზემოხსენებულთან ერთად აუცილებლად უნდა შეიქმნას დასაქმებულების მიერ სამუშაო ადგილზე სამუშაო ალჭურვილობის გამოყენებისას უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დაცვასთან დაკავშირებული მინიმალური მოთხოვნების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტი.

2. სახელმწიფომ, განსახილველ შემთხვევაში კი – საქართველომ, მაქსიმალურად უნდა გაითვალისწინოს შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ მიღებული სტანდარტები შრომის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით.
3. უნდა გაიზარდოს შრომის უსაფრთხოების დარღვევისათვის დაკისრებული ჯარიმების ოდენობა, ხოლო შრომის ინსპექტირების ორგანომ აქტიურად განახორციელოს საქართველოში არსებული ტექნიკური საფრთხის შემცველი ობიექტების კონტროლი.
4. ევროკავშირთან დაახლოების გზაზე ჩვენს კანონმდებლობაში უნდა გავითვალისწინოთ შრომის უსაფრთხოებასა და ჰიგიენაზე ევროკავშირის ე.წ. „ჩარჩო დირექტივები“, რომლებიც 1989 წელს შეიქმნა.
5. საქართველომ უნდა აღიაროს ევროპის სოციალური ქარტიის მესამე მუხლი სავალდებულოდ შესასრულებლად და ასევე შეუერთდეს შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის უამრავ კონვენციას შრომის დაცვასთან დაკავშირებით.
6. იმ საწარმოებს, რომლებშიც მინიმუმ 100 კაცია დასაქმებული, შესაძლოა, დაეკისროს ვალდებულება, შექმნას უწყებრივი ქვედანაყოფი, რომელიც შრომის უსაფრთხოებასა და ჰიგიენაზე იქნება პასუხისმგებელი. ამ ვალდებულების შეუსრულებლობის შემთხვევაში, შესაძლოა, დაწესდეს ფულადი ჯარიმა პირველადი სახით, ხოლო განმეორების შემთხვევაში საწარმოს ექსპლუატაციის შეჩერება. ასევე შესაძლებელია, გარკვეული ტიპის საწარმოებისათვის სავალდებულო გახდეს ყოველწლიურად განსაზღვრული სახსრების გამოყოფა მოგებიდან. ამ და სხვა პრევენციული საშუალებებით როგორც სახელმწიფომ, ისე დამსაქმებლებმა და დასაქმებულებმა ყველაფერი უნდა გააკეთონ იმისათვის, რომ არსებული ტექნიკური საფრთხეები საწარმოებში მინიმუმამდე იყოს დაყვანილი.

კვლევაში წარმოჩენილი პრობლემის ეკონომიკური ღირებულება მაღალია, თუმცა საზოგადოებრივი თვითშეგნება – დაბალი. მოცემულ პრობლემასთან ბრძოლა უნ-

დ. ომსარაშვილი, გ. თუშანაშვილი

და იქნეს სტიმულირებული როგორც საერთაშორისო, ისე ნაციონალურ დონეზე.

კვლევის ავტორებს გვესმის, რომ შრომის უსაფრთხოების პრობლემების მოგვარება საწარმოში საკმაოდ მნიშვნელოვან ხარჯებთან არის დაკავშირებული (შესაძენია სათანადო ტექნიკა-საშუალებები, მონიტორინგისთვის საჭიროა კვალიფიციური

პერსონალი) და ეს ყველაფერი, როგორც წესი, წარმოების ხარჯების გაზრდაზე აისახება. მაგრამ, მიუხედავად ამისა, დამსაქმებლებს არ აქვთ უფლება, დანახარჯების შემცირებით დასაქმებულთა სიცოცხლე და ჯანმრთელობა საფრთხის ქვეშ დააყენონ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- A. **სახელმძღვანელოები, პუბლიკაციები:**
1. ჩხეიძე, ლ. ჯვარელია, ნ., 2009 წ. „საწარმო სანიტარია და შრომის ჰიგიენა“. საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი.
 2. თამაშის წესები – მოკლე შესავალი შრომის საერთაშორისო ნორმებში, შესწორებული რედაქცია, 2009. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია.
 3. ILO's report – Decent work/safe work (2005). (2016). Ohsa.org.mt. Retrieved 26 March 2016.
- B. **ნორმატიული აქტები:**
1. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია. გაეროს გენერალური ასამბლეა. 1948 წლის 10 დეკემბერი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.
 2. ევროპის სოციალური ქარტია; (შესწორებული) სტრასბურგი 3.V.1996, რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის 2005 წლის 1 ივლისის N 1876 – რს დადგენილებით, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.
 3. საქართველოს შრომის კოდექსი, 2016 წლის 1 აპრილის მდგომარეობით, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.
 4. საქართველოს კანონი პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსი, 2016 წლის 1 პრილის მდგომარეობით; საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.
 5. საქართველოს კანონი „სამიში საწარმოო ობიექტების უსაფრთხოების შესახებ“; 2016 წლის 1 აპრილის მდგომარეობით, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.
 6. საქართველოს მთავრობის დადგენილება, N173, 2013 წლის 10 ივლისი; მომეტებული ტექნიკური საფრთხის შემცველი საწარმოების ინსპექტირების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.
 7. Convention C120 – Hygiene (Commerce and Offices) Convention, 1964 (No. 120). (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016.
 8. WORKPLACE SAFETY AND HEALTH ACT; (CHAPTER 354A); (Original Enactment: Act 7 of 2006);REVISED EDITION 2009. (31st July 2009).
 9. Convention C167 – Safety and Health in Construction Convention, 1988 (No. 167). (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016.
 10. Convention C187 – Promotional Framework for Occupational Safety and Health Convention, 2006 (No. 187). (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016.

LEGAL ISSUES ON LABOR PROTECTION AND SAFETY OF EMPLOYEES AT ENTERPRISES WITH INCREASED TECHNICAL HAZARD

Davit Omsarashvili

LLM, Lawyer

George G. Tumanishvili

PhD, Professor

European Academy (Georgia)

Masaryk University (Czech Republic)

a member of the Union of Law Scientists

KEY WORDS: labor, protection, safety

RESUME

Legal issues on employee labor protection and safety has been a topic of continuous discussion in many countries despite their political and social-economic development. Even within the boundaries of a country, taken separately, there is no homogeneous attitude among scholars of this field of law regarding the legal ways of protecting and ensuring the safety of employees by the law as much as possible.

This article discusses legal regulations regarding the protection of health and life of employees who work at enterprises with increased hazard. The article follows the principles of comparative law and is based on the legislation of Georgia and other foreign countries as well.

BIBLIOGRAPHY:

Books, publications:

1. Chkheidze L., Jvarelia N., 2009. „Enterprise sanitary and occupational health“; Georgian Technical University; Tbilisi.
2. Rules of the Game – a brief introduction to international labor standards; International Labor Organization; Revised edition, 2009: ILO: Safety in numbers: the workplace safety culture in the global indices.
3. ILO’s report – Decent work/safe work (2005). (2016). Ohsa.org.mt. Retrieved 26 March 2016.

Normative acts:

1. Human Rights. UN General Assembly. On 10 December 1948, Georgian legislative herald;
2. European Social Charter; (Revised) Strasbourg, 3.V.1996, ratified by the Parliament of July 1, 2005 N 1876 – rs decree, Georgian legislative herald.
3. Labour Code of Georgia, 2016, April 1, Georgian legislative herald.
4. The Law of Georgia – Product Safety and Free Movement code, 2016, 1 prilis condition; Georgian legislative herald.
5. The Law of „hazardous industrial facilities safety“; 2016 April 1, Georgian legislative herald.
6. Ordinance of the Government of Georgia – Increased technical risks, technical regulations on inspection of facilities, The Georgian legislative herald.
7. Convention C120 – Hygiene (Commerce and Offices) Convention, 1964 (No. 120). (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016.
8. Workplace Safety And Health Act; (CHAPTER 354A); (Original Enactment: Act 7 of 2006); REVISED EDITION 2009;(31st July 2009).
9. Convention C167 – Safety and Health in Construction Convention, 1988 (No. 167). (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016.
10. Convention C187 – Promotional Framework for Occupational Safety and Health Convention, 2006 (No. 187). (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016.

NOTES:

1. ILO’s report – Decent work/safe work (2005). (2016). Ohsa.org.mt. Retrieved 26 March 2016, from [http://ohsa.org.mt/Home/UsefullInformation/Reports/ILO%E2%80%99sreportDecentworksafework\(2005\).aspx](http://ohsa.org.mt/Home/UsefullInformation/Reports/ILO%E2%80%99sreportDecentworksafework(2005).aspx) (In English)
2. The Universal Declaration of Human Rights, Article 23 (3). (In English)
3. The Labor Code of Georgia (April 1, 2016), Article 35, the right of a safe and healthy working environment, text is available here: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1155567#> (In Georgian)
4. Resonance (2015); Last year died 41 people during the working process. *Resonancedaily.com*. Retrieved 26 March 2016, from http://www.resonancedaily.com/index.php?id_rub=5&id_artc=24383 (In English)
5. Rules of the Game – a brief introduction to international labor standards; International Labor Organization; Revised edition, 2009: ILO: Safety in numbers: the workplace safety culture in the global indices (Geneva, client InFocus / safe labor, 2003). In electronic form is

- available here: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_226313.pdf ISBN 978-92-2-822182-4 (Printed edition) ISBN 978-92-2-822183-1 (web edition pdf) is also available in English: / Rules of the Game. Brief Introduction to International Labor Standards, Geneva, International Labor Office, Revised edition 2009 / ISBN 978-92-2-122182-1 (print edition) ISBN 978-92-2-122183-8 (web edition pdf) First edition 2005. Revised edition, 2009. (In English)
6. Ibid.
 7. Labor Code of Georgia (April 1, 2016), Article 35, the right of a safe and healthy working environment, is available here: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1155567#> (In Georgian)
 8. The Law of Georgia – Product Safety and Free Movement code; text is available here: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1659419> (In Georgian)
 9. Official web page of the Ministry of Economy and Sustainable Development <http://www.economy.ge/ge/minister/ministris-moadgile-327/technical-and-constructions-supervision-agency> 03.2016 as well as the web page of the agency of the technical and construction supervision <http://www.tacsa.gov.ge> (In Georgian)
 10. Convention C187 – Promotional Framework for Occupational Safety and Health Convention, 2006 (No. 187). (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016, from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312332 (In English)
 11. Convention C167 – Safety and Health in Construction Convention, 1988 (No. 167). (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016, from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312312 (In English)
 12. Labor code of Georgia, article 35. (In Georgian)
 13. The European Social Charter., (Revised) Strasbourg, 3.V.1996; Ratified by the Parliament of July 1, 2005 regulation N1876. (In English)
 14. Ibid.
 15. L.chkheidze, N.jvarelia., „Enterprise sanitary and occupational health“; Georgian Technical University; Tbilisi; 2009. (In Georgian)
 16. WORKPLACE SAFETY AND HEALTH ACT; (CHAPTER 354A); (Original Enactment: Act 7 of 2006); REVISED EDITION 2009;(31st July 2009) <http://statutes.agc.gov.sg/aol/search/display/view.w3p?page=0;query=C-ompld:bf57dbec-f1a0-451c-8d71-9e1a341b22d3;rec=0> seen; 11/12/13. (In English)
 17. L.chkheidze, N.jvarelia., „Enterprise sanitary and occupational health“; Georgian Technical University; Tbilisi; 2009. (In Georgian)
 18. Ibid.
 19. Law of Georgia – Product safety and free movement code; Valid from May 8, 2012: Article 15; <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1659419> (In Georgian)
 20. Ordinance of the Government of Georgia N173; July 10, 2013; The text is available here: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1967275> (In Georgian)
 21. Law of Georgia – „About safety of Hazardous industrial facilities“ – is available here: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29992> (In Georgian)
 22. Ibid.
 23. The detailed information about organization is available here: About the ILO. (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016, from <http://www.ilo.org>

- [org/global/about-the-ilo/lang--en/index.htm](http://www.ilo.org/global/about-the-ilo/lang--en/index.htm) (In English)
24. Ibid.
 25. Rules of the game; ILO: Revised edition, 2009; ISBN 978-92-2-822182-4. (In English)
 26. Ibid.
 27. Ibid.
 28. Convention C120 – Hygiene (Commerce and Offices) Convention, 1964 (No. 120). (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016, from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312265 (In English)
 29. Convention C176 – Safety and Health in Mines Convention, 1995 (No. 176). (2016). Ilo.org. Retrieved 26 March 2016, from http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_ILO_CODE:C176 (In English)
 30. Rules of the game; ILO: Revised edition, 2009; ISBN 978-92-2-822182-4. (In English)
 31. The text of the collection is available here: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30376> (In Georgian)
 32. Law of Georgia – Product safety and free movement code. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1659419> (In Georgian)
 33. Ordinance of the Government of Georgia – Increased technical risks, technical regulations on inspection of facilities. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1967275#DOCUMENT:1> (In Georgian)
 34. The Law of Georgia – Product Safety and Free Movement code ; Article 20; data of December 2013; is available here: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1659419> (In Georgian)
 35. The Law of Georgia – Product Safety and Free Movement code ; Article 19 paragraph 4; Data of December 2013; is available here: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1659419> (In Georgian)
 36. Ordinance of the Government of Georgia N173; July 10, 2013. https://matsne.gov.ge/index.php?option=com_ldmssearch&view=docView&id=1967275&lang=ge seen: 2013/12/8 (In Georgian)
 37. The Law of Georgia – Product Safety and Free Movement code; Data of December 2013; is available here: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1659419> (In Georgian)